

РЕАЛІЗАЦІЯ ОЦІНКИ НА МОРФОЛОГІЧНОМУ РІВНІ У РАННЬОХРИСТИЯНСЬКІЙ ЛАТИНОМОВНІЙ ПРОЗІ: СУФІКСАЛЬНІ ЗАСОБИ ОЦІННОСТІ (НА МАТЕРІАЛІ «СПОВІДІ» АВРЕЛІЯ АВГУСТИНА)

Жигало Н.М.

Національний університет «Львівська політехніка»

У даній статті визначено та описано засоби вираження оцінки на морфологічному рівні. Серед морфологічних розмежовують власне морфологічні та морфолого-словотвірні. До морфологічних засобів вираження оцінки віднесемо категорію ступенів порівняння прикметників та прислівників. Проаналізовано лексеми, емоційне звучання та оцінка яких досягається засобами словотвору, серед них і демінутивні утворення. Досліджено функціональні особливості демінутивних суфіксів: їхня здатність залежно від контексту та інтонації виражати зменшеність, здрібнілість, гіпокористичність або виступати носіями обох значень.

Ключові слова: оцінна лексика, категорія оцінки, семантика, суфікси, елативи, ступені порівняння, демінутиви.

Постановка проблеми. Провідною тенденцією розвитку сучасної лінгвістики є дослідження механізму функціонування мовних одиниць з урахуванням їх структурно-семантичних та комунікативно-прагматичних особливостей (В. Адмоні, О. Бондарко, Є. Гулига, А. Загнітко, Г. Золотова, М. Кожина, Т. Маркелова, Н. Разінкіна, О. Тараненко, Н. Шведова, Д. Шмельов та ін.). Оцінка – складний феномен для наукового опису і теоретичного пояснення, що зумовлено онтологічною універсальністю категорії оцінки, адже „будь-яка онтологія: природа, суспільство, суб'єктивний світ людини, мислення, мова тощо – все пронизане категорією оцінки і розглядається через її призму» (Т. Космеда). Значний інтерес до оцінності в комунікації, підсилений антропоцентричним характером сучасних мовознавчих студій, дозволяє розкрити когнітивні механізми і мовні особливості процесу оцінювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Лінгвістичні розвідки вітчизняних та зарубіжних мовознавців були спрямовані на різнобічне вивчення аспектів оцінки та оцінного значення: оцінної модальності та логіки оцінок (Н. Арутюнова, О. Вольф, О. Івін, М. Ляпон та ін.); функціональної природи оцінки та її функцій у структурі висловлення та цілого тексту (О. Вольф, В. Гак, С. Дорда, І. Рахманова та ін.); семантико-прагматичних особливостей реалізації оцінного значення (Н. Арутюнова, Т. Космеда, Т. Маркелова, З. Фоміна та ін.); оцінки як типу мовного значення та співвідношення емоційного й оцінного компонентів у структурі значення (І. Арнольд, І. Стернін, В. Телія, В. Шаховський та ін.); мовних засобів вираження оцінки (Н. Бойченко, Т. Вендіна, Б. Коваленко, Н. Падич та ін.). Однак, незважаючи на інтерес до оцінки як мовної категорії та докладність опису оцінного значення, з позицій сучасних завдань лінгвістичного аналізу ці проблеми потребують подальшого вивчення.

Таким чином, **завдання** даного дослідження полягає у розв'язанні питань пов'язаних із визначенням функціонально-семантичного поля (ФСП) оцінки, із загальною систематизацією оцінних засобів вираження оцінки на морфологічному рівні, з особливостями функціонування мовних одиниць з оцінною семантикою в ранньохристиянській латиномовній прозі.

Виклад основного матеріалу. Мовні засоби створення оцінності дуже різноманітні. Це зумовлено особливостями менталітету народу, адже мова – невід'ємна риса культури народу. Ми не просто називаємо предмети та явища навколишнього світу, але й оцінюємо їх. Природа оцінки, вираженої різними частинами мови і синтаксичними конструкціями висвітлює проблему вираження категорії оцінки на граматичному рівні. На виконання оцінних функцій зорієнтована не тільки лексична, але й граматична семантика, і частинимовне розшарування лексики з семантикою оцінки.

Функціонально-семантичне поле оцінки – це система різнорівневих засобів мови (лексичних, фразеологічних, словотворчих, морфологічних, синтаксичних), об'єднаних оцінною функцією. Граматичний лад мови характеризується розгалуженою системою граматичних категорій. Їх ієрархічна структура передбачає поділ на дві групи – синтаксичні й морфологічні. Серед морфологічних розмежовують власне морфологічні та морфолого-словотвірні. Безпосередній стосуюнок до такої класифікації має категорія ступенів порівняння, яку в сучасній лінгвістиці характеризують як власне морфологічну або як морфолого-словотвірну [7, с. 179]. А.П. Сазонов зазначає, що ступені порівняння прикметників як одна з найбільш досліджених прагматичних категорій, немає, втім, однозначного трактування щодо обсягу, статусу, парадигми [10, с. 30-34].

До морфологічних засобів вираження оцінки належить категорія ступенів порівняння прикметників та прислівників (згідно з визначенням Н.М. Костусяк, це граматична категорія прикметників та прислівників, утворених від прикметників, що позначає змінну ознаку, яка за умови зіставлення переважає у відповідному предметі або досягає в ньому найбільшого вияву [7, с. 92]).

Описом і мовознавчим аналізом класу іменних слів та становленням термінів на позначення прикметника і прислівника та їх категорій в античних граматиках займалися Й.У. Кобів (грецька граматика), О.Г. Пилипів (латинська граматика). Еволюцію канону граматичного опису у Європі та в східних слов'ян досліджували Б.А. Ольховиков, Н.Б. Мечковська. Греко-латинська традиція

граматичного опису стала основним засобом теоретичного опису староукраїнської літературної мови в граматиках XVI–XVII ст. та нової української літературної мови, яка почала своє формування у першій половині XIX ст. Слід відзначити, що деякі лінгвісти ототожнюють елатив, тобто безвідносний ступінь якісної ознаки прикметника (або абсолютний суперлатив) із релятивним суперлативом. Проте, більшість дослідників розмежовують ці дві категорії. Підстава для цього полягає в тому, що ступені інтенсивності ознаки не виражають порівняння. Значення елатива відповідає поняттям дуже високого, найвищого, гранично високого ступеня інтенсивності якості, або уявному його перевищенню порівняно з „нормою» в одному й тому самому предметі (таким чином, релятивність набуває тут цілком іншого характеру). Релятивний суперлатив відповідає лише поняттю, дуже високий ступінь – у порівнянні з іншими рівнями даної якості. Таким чином, елатив відрізняється від ступенів порівняння своїм безвідносним характером. Проте, не можна заперечити близькість власне елатива та релятивного суперлатива, що виявляється у деякій подібності функції, відносної синонімічності (вираження високого ступеня інтенсивності).

У класичній латині елативні значення виражались часто формами ступенів порівняння, особливо суперлативом, що поєднував як суперлативне так і елативне значення. Що стосується виникнення форми *-issim-*, то існує думка, що вона виникла на основі емоційної напруженості, так, наприклад А. Бартошек вважає, що елативність має переважно афективний, а компаративність – інтелектуальний характер [2, с. 1-11]. Це так само може бути критерієм розрізнення обидвох категорій – елативності і компаративності. Якщо у контексті або у реченні яким-небудь чином обмежується сукупність об'єктів, з котрих виділяється один чи група, тоді значення форми є суперлативним.

Зауважимо, що у «Сповіді» Августина ступеньованим прикметникам належить велике різномайття семантики, що мають як позитивну так і негативну оцінку. Таким чином увесь твір автора відзначається високою емоційністю.

У «Сповіді» Августина зустрічаємо прикметники та прислівники у вищому ступені порівняння (*gradus comparativus*) які слугують для вираження оцінки в плані кількісного виміру, мають відносне та порівняльне значення. Нижче наведемо найтипичніші приклади їх вживання у тексті «Сповіді»:

An singulas singula et maiores *maiora*, minores *minora* capiunt? (Aug. Conf. I, 3) – Чи особливі частини охоплюють особливі, і **більші** охоплюють **більші**, а менші охоплюють **менші**?

Quid enim *miserius* misero non miserante se ipsum. (Aug. Conf. I, 13) – Бо чи є щось **нещасніше** від нещасного, який не милосердиться над самим собою.

Nam in illis iam quid me *foedius* fuit. (Aug. Conf. I, 19) – Бо що у них (= Твоїх очей) було **гидкіше** за мене.

Felicius expectarem amplexus Tuos. (Aug. Conf. II, 2) – Я **щасливіший** чекав би Твоїх обіймів.

...*vitiosior* fiebam...ne videret abiector quo eram *innocentior*. (Aug. Conf. II, 3) – ...я **ставав біль-**

шим грішником... щоб не показуватися **нижчим**, до якої міри я був **більше безневинним**.

Варто звернути увагу, що Августин дуже часто вживає прикметник *miser* як у звичайному так і у вищому ступені порівняння *miserior*, коли говорить про себе звертаючись до Бога:

In quo ipsum furtum amavi, nihil aliud, cum et ipsum esset nihil et eo ipso ego *miserior*. (Aug. Conf. II, 8) – У якій я **полюбив саму крадіжку**, нічого іншого, і вона сама була **нічим**, і я сам був **нещаснішим**.

Quia *verior* erat et *melior* homo... (Aug. Conf. IV, 4) – Тому що **реальніша і миліша** була людина...

Ita miser eram, et habebam *cariorum* illo amico meo vitam ipsam miseream. (Aug. Conf. IV, 6) – Таким чином я був **нещасний**, і це саме **мізерне життя для мене було дорожчим** за мого друга.

Sed longe his *melior* qui fecit omnia, et ipse est Deus noster. (Aug. Conf. IV, 11) – Але **набагато кращий** за нього є Той, який все створив, і Він Сам є наш Бог.

Quod utique ideo sapiens esse cupiebam, ut ex *deteriore melior* fierem. (Aug. Conf. IV, 15) – По тій причині я бажав стати **мудрішим**, щоб з **гіршого стати кращим**.

Et salvum fecisti filium ancillae tuae tunc interim corpore, ut esset cui salutem *meliozem* atque *certiozem* dares. (Aug. Conf. V, 10) – І **оздоровив (врятував) сина раби Твоїї тоді ще тільки тіло**, щоб була нагода подбати про його **краще й праведніше** спасіння.

Традиційним у мовознавстві є визначення компаратива як вищого ступеня порівняння як прикметників так і прислівників, що виражає найбільший або менший ступінь вияву ознаки [4, с. 185]:

Corpus autem non eo sit magnum et pulchrum quo corpus est, quia etsi *minus* magnum et *minus* pulchrum esset, nihilominus corpus esset. (Aug. Conf. IV, 16) – І **навіпаки, це тіло не велике і гарне тому, що воно є тіло, навіть якщо би було менш великим і менш гарним, все ж є тілом**.

Non enim aut *minus* ea metuebamus aut *minus*. Te de his evadendis deprecabamur. (Aug. Conf. I, 9) – Бо чим **більше** ми боялись цього тим **більше** благали Тебе врятувати мене від них.

Як бачимо, автор вживає прислівник з метою підсилення інтенсивності оцінки прикметника:

Magis bile atque *invidia* torqueretur quam ego. (Aug. Conf. I, 9) – Його мучила **більше** жовч і **здрість**.

Quanto ergo *melius* et cito sanarer...*melius* vero (Aug. Conf. I, 10) – Наскільки для мене **краще** і швидко **вилікуватися**...**безумовно краще**.

Noverat eos iam illa mater, et terram *potius*, unde postea formarer, quam ipsam iam effigiem committere volebat. (Aug. Conf. I, 10) – Знала їх моя мати, і вже **радіше** воліла доручити землі, що могла знайти свою форму ніж цей образ.

У «Сповіді» посиленна оцінка характеризується переважно позитивними суперлативами (елативами) (*gradus superlativus*), за допомогою яких автор прославляє Бога:

Summe, optime, potentissime, omnipotentissime, misericordissime et iustissime, secretissime et praesentissime, pulcherrime et fortissime (Aug. Conf. I, 4) – **Найвищий, найкращий, найм-**

огутніший, всемогутній, наймилостивіший і найсправедливіший, найбільш укритий і всюди присутній, найгарніший і найсильніший.

Особливо цікавим у цьому прикладі є насиченість висловлювання автора великою кількістю емоційно-оцінних елєтивів. Крім того, Августину недостатньо цього і він підсилює суперлатив *potentissime* емоційно насиченішим *omnipotentissime*. Таким чином оцінка не є просто найвищою, а стає чимось більшим – Бог Найвсемогутніший, ні з чим та ні з ким незрівняний.

На думку О. Жижами, причина активного створення таких інновацій полягає в тому, що «письменники не знаходять у сучасному узуальному мовленні достатньої кількості сильних і влучних слів, які могли б повною мірою реалізувати їх творчий задум, і, відповідно, вдаються до творення нових слів, здатних яскравіше живописати зображувану картину. Створюючи найнесподіваніші та єдині у своєму роді вислови, автори творів, поезій тим самим збагачують сучасне мовлення і демонструють величезні можливості мови, її словотворчий потенціал» [6, с. 160]:

Tu itaque, Domine Deus meus, qui dedisti vitam infanti et corpus ...iubes me laudare Te in istis et confiteri Tibi et psallere nomini Tuo, *altissime... formosissime...* (Aug. Conf. I, 7) – *Отже Ти, Господи Боже мій, який дав маленькій дитині життя і тіло...Ти наказуєш мені величати Тебе за це і славити Тебе та оспівувати Ім'я Твоє у псалмах, Найвищий...Найгарніший...*

Sed tamen, Domine, Tibi *Excellentissimo, optimo Conditori...* (Aug. Conf. I, 20) – *Але, однак Тобі, Господи Всевишньому, найкращому Творцеві...*

Aut in quo imperium Tuum dehonesterunt, a caelis usque in *novissima* iustum et integrum? (Aug. Conf. V, 2) – *Або чим осквернили вони Царство Твоє від небес аж до самих крайніх (земель), Царство Справедливе і Непорочне.*

Як бачимо, чи не кожне звертання Августина до Господа є емоційно насиченим численними епітетами. Коли перечитуєш цей шедевр автора, здається, ніби Августин із сокрушеним серцем сповідався перед самим Богом.

Що ж до власної оцінки, то у «Сповіді» Августин радше критикує себе, ніж хвалить. Трапляється, що автор описує свій „ступінь освіченості», що, власне, може бути сприйнято і як його ступінь переконання:

At hanc excutiendam atque asportandam *nequissimi* adulescentuli perreximus nocte intempesta. (Aug. Conf. II, 4) – *Ми прийшли до неї серед темної ночі, найнегідніші підлітки, щоб стрясти і вкрати.*

Itaque cum aliquid vellem aut nollem, non alium quam me velle ac nolle *certissimus* eram et ibi esse causam peccati mei iam iamque advertēbam (Aug. Conf. VII, 3) – *Таким чином, коли я чогось хотів або не хотів, я був абсолютно впевнений у тому, що я хотів чи не хотів, і в цьому була причина моєї провини, за яку я вже був покараний.*

На життєвому шляху Августина було багато подій, багато людей, яких він оцінює по-різному, залежно від його стосунків з ними. Друзів, які для нього важливі, він називає *carissimi*:

Quia verior erat et melior homo, quem *carissimum* amiserat, quam phantasma, in quod sperare

iubebatur... (Aug. Conf. IV, 4) – *Тому що реальніша і миліша була людина, яку він втратив найдорожчою, ніж омана, у яку веліли повірити.*

Tunc autem nec ipse nec *carissimus* Nebridius, *adulescens valde bonus et valde castus, inridens totum illud divinationis genus, persuadere mihi potuerunt, ut haec abicerem.* (Aug. Conf. IV, 3) – *Але тоді ані він сам, ані найдорожчий Небрідій, юнак вельми добрий і вельми набожний, що висміював усе те мистецтво віщування, не змогли переконати мене, щоб я відкинув це.*

При таких або інших ознаках завжди постає питання, чи є той чи інший друг *carissimus optimus* (що підкреслює суперлативне значення), або названий як дуже приємна для автора людина. У вищеназваному прикладі кількість друзів обмежена до одного, друг навіть названий *meus*, і конкретизовано його ім'я. Таким чином він відособлений від інших, розглядається окремо і не порівнюється з жодним іншим. Тут йдеться швидше про ступінь дружби, про почиття автора до друга Небрідія, ніж про порівняння. Таким чином цей фрагмент можна класифікувати як елатив.

Оцінки Августином інших осіб переважно об'єктивні, бо вони також базуються на думці інших осіб, як наприклад автор висловлюється про Фавста, маніхейського єпископа:

Fama enim de illo *praelocuta* mihi erat, quod esset *honestarum omnium doctrinarum peritissimus* et *apprime* disciplines liberalibus *eruditus* (Aug. Conf. V, 3) – *Бо його слава, як найбільшого знавця наук і особливо освіченого і у вільних дисциплінах, дійшла до мене раніше.*

Як вважає К. Бюхнер, якщо елатив характеризує одну особу, тобто ряд не можна навіть уявити, тоді елативна думка є поза сумнівом, таким чином даний приклад розглядається як елатив [1, с. 115].

Інколи Августин опирається на загальновідомі факти, як наприклад говорить про Аліпія, який у майбутньому стає другом автора:

Erat eo tempore quidam *potentissimus* senator, cuius et *beneficiis obstricti* multi et *terrori subditi* erant (Aug. Conf. VI, 10) – *Був у цей час якийсь наймогутніший сенатор, який багатьох зв'язав своїм благодіянням або підкорив страхом.*

Et quia legerat aliquas *Tullianas orationes*, et *paucissimos* *Senecae libros...* (Aug. Conf. V, 6) – *І тому що прочитав якісь промови Цицерона, і дуже мало книжок Сенеки.*

Августин не схвалює спосіб свого життя у молодості, він його засуджує, натомість прагне Бога:

Quis *exaperit* *istam tortuosissimam* et *implicatissimam* *nodositatem*? *Foeda est...* Te volo... (Aug. Conf. II, 10) – *Хто розпльутає цей найтугіший та найзаплутаніший вузол? Він є мерзенний...прагну Тебе...*

Коли Августин говорить про найтугіший та найзаплутаніший вузол, то таким чином дає негативну оцінку життю, яким він жив.

Знеохочений незнанням Фавста, Августин поступово відрікається від маніхейців, ще нещодавно захоплюючись астрологією осуджує її (Aug. Conf. IV, 4) і навіртається до християнства (Aug. Conf. VI, 5):

Libri *quipped* eorum *pleni sunt longissimas* *fabulis* de caelo et de sideribus et sole et luna.

(Aug. Conf. IV, 4) – *Бо їхні книги повні безконечних висадок про небо і про зірки та про сонце й місяць.*

Verbis *apertissimis et humillimo genere loquendi se cunctus praebens, et exercens intentionem eorum, qui non sunt leves corde;* (Aug. Conf. VI, 5) – *Його мова найясніша і скромна простота стилю притягує тебе цілого і має сильний вплив на того, хто не є «легкого серця».*

На своїй життєвій дорозі Августин довго шукав Бога, але пізнаючи його, він відштовхував та знецінював усе, що перечило Його волі. Перш за все, він критикував маніхейців, зокрема говорить про Фавста:

Dixisti enim homini: ecce pietas est sapientia. Quam ille ignorare posset, etiamsi ista perfecte nosset; ista vero quia non noverat, *impudentissime audens docere, prorsum illam nosse non posset.* (Aug. Conf. V, 5) – *Бо Ти сказав людині: ось, милосердя є мудрість. А він міг цього не мати, хоча і досконало це вивчив; тому що насправді він цього не знав, найнахабніше навчав, одним словом що він не міг знати.*

Cum autem *verissime atque certissime incorruptibile corruptibili praepnatur...* (Aug. Conf. VII, 5) – *А якщо з найправдивішою та найпевнішою вище цінують нетлінне ніж тлінне.*

Також широко представлені у латинській мові слова, емоційне звучання та оцінка яких досягається засобами словотвору, серед них і демінутивні утворення.

Як відомо, латинська мова багата на зменшувальні слова, про що говорили ще античні граматики Діонісій Фракійський, Харісій, Діомед, Прісціан [5, с. 32-41]. У більшості праць вітчизняних і зарубіжних латиністів в основному розглядаються функціональні особливості демінутивних суфіксів: їх здатність залежно від контексту та інтонації виражати зменшеність, здрібнілість, гіпокористичність або виступати носіями обох значень.

Проте ряд питань, пов'язаних із словотворенням іменників, прикметників, прислівників і дієслів за допомогою демінутивних суфіксів, досі залишається спірним та точно не вивченим. Так, словотворення цього лексико-семантичного шару поки що не розглядалось як окрема підсистема з усіма властивими їй мовними одиницями у взаємозв'язку з іншими рівнями мови. Не встановлена залежність оцінних відтінків від лексичного значення назв реалій, не виявлена природа синонімічності і полісемантизму міноративно-афективних суфіксів і суфіксальних лексем цього типу. Слід також мати на увазі, що демінутивне значення, напр., у системі іменника, може бути виражене не тільки відповідними суфіксами, а й іншими численними засобами мови, які, формуючи різні зменшувально-кількісні і зменшувально-оціночні ознаки іменників, вступають у певні смислові зв'язки з демінутивними суфіксами.

Демінутивно-оцінні іменники можуть мати цілу низку оцінних значень: об'єктивну зменшеність реалій, позитивну гіпокористичну і негативну пейоративну, детеріоративну оцінки [11, с. 60].

Ми аналізуємо іменники-демінутиви, що мають значення об'єктивної зменшеності, найчастіше вони утворюються від конкретних, значно рідше від абстрактних назв предметів, іноді істот,

за допомогою міноративних суфіксів: *-ulus, -ula, -ulum; -culus, -cula, -culum; -illus, -illa, -illum; -ellus, -ella (-culu, -ulu, -olu, -ellu, -xillu).* Зауважимо, що під впливом контексту й інтонації ці суфікси виконують і інші функції – утворюють форми із значенням гіпокористичності, іноді – пейоративності.

Своєрідність оцінних суфіксів полягає в тому, що вони здатні нести в собі, окрім основної, ще й додаткову емоційно-оцінну інформацію: називають реалії з точки зору їх виміру і передають позитивне або негативне сприйняття їх мовцем. Важливу роль у виявленні смислових відтінків зменшувально-емоційних іменників відіграє контекст. Зменшувально-оцінні іменники з усіма відтінками у значенні найчастіше зустрічаються у римській комедії, сатирі, епіграмі, романі, поезії, у «Сповіді» Августина вони представлені рідше.

Вважається загальноприйнятим, що категорія оцінки виражає і фіксує у мові суб'єктивну оцінку як предметів так і істот та їх ознак з боку мовця. Тому категорія оцінки – це перш за все категорія іменників, прикметників і прислівників. Але особливо розвинутою вона є в іменників:

Et dedisti ea homini ex aliis de se conicere et auctoritatibus etiam *muliercularum* multa de se credere. (Aug. Conf. I, 6) – *І Ти дав людині змогу (додумуватися) з інших про себе і багатотвірності про себе свідченням простих жіночок.*

Vidi ego et expertus sum zelantem *parvulum* (Aug. Conf. I, 7) – *Я бачив і оглянути заздрісну дитинку.*

Очевидно, що в латинській мові як і в українській демінутиви нерідко вживаються для вираження суб'єктивного емоційно-оцінного ставлення. Проте, на противагу українській мові, яка характеризується великим набором демінутивних суфіксів, що сприяє точнішому відтворенню особливостей семантики, латинська мова для творення демінутивів в основному використовує небагато суфіксів, тому на демінутивне значення часто вказує контекст:

Neque enim Tibi, Deus meus, sed apud Te narro haec generi meo, generi humano, quantulumcumque ex *particula* incidere potest in istas meas litteras. (Aug. Conf. II, 3) – *І, звичайно, не Тобі, Боже мій, але розповідаючи це Тобі, розповідаю роду моему, роду людському, яка б не була маленька та частинка, до якої можуть потрапити ці мої сторінки.*

Ad hanc excitendam atque asportandam nequissimi *adulescentuli* perreximus nocte intempesta. (Aug. Conf. II, 4) – *Ми прийшли до неї серед темної ночі, негідні хлопчакки, щоб страсти і вкрати.*

Слід також підкреслити, що емоційна оцінність значення у кожному окремому випадку матиме свій власний тон: вона може бути слабкою, посиленою або різкою. Так, ступінь пейоративності у даному прикладі досягається за допомогою прикметника *nequissimi* при *adulescentuli*.

Verum tamen illa erat, quae cresceret cum *parvulis*, sed ego dedignabar esse *parvulus* et turgidus fastu mihi grandis videbar. (Aug. Conf. III, 5) – *Однак правда була така, що вона зростала з маленькими, але я не обурювався на те, щоб бути маленьким і, надутий чванливістю, видавався собі великим.*

Quanto enim meliores grammaticorum et poetarum *fabellae* quam illa decipula! (Aug. Conf. III, 6) – *Бо ж наскільки кращі казочки граматикив і поетів, ніж ті омани!*

Деякі дослідники [8; 9] розглядаючи вживання слів із зменшувально-оцінними суфіксами, говорять не про стійкі оцінні значення самих суфіксів, а про випадкову емоційність, якої вони набувають в індивідуальних контекстах. Так, В.І. Максимов пише: «Основними засобами вираження їх(демінутивів) виступають не суфікси, а контекст і інтонація» [8, с. 79]:

Cum eis, qui appellarentur electi et sancti, afferremus escas, de quibus nobis in officina *aqualiculi* sui fabricarent angelos et Deos. (Aug. Conf. IV, 1) – *Коли тим, яких називали вибраними та святими, ми приносили їжу, з якої нам вони в майстерні свого шлуночка виробляли ангелів і богів.*

Sed a mea vanitate fingebantur ex corpore, et dicebam *parvulis* fidelibus tuis, civibus meis. (Aug. Conf. IV, 15) – *Але була створена мною пустотою з тіла, і я говорив маленьким вірним Твоїм, своїм співгромадянам.*

Дуже рідко представлені у Августина відприкметникові демінутиви. Вони переважно стосуються кількості або розміру:

...*tantillus* puer et tantus peccator. (Aug. Conf. I, 12) – *такий маленький хлопчина, а такий великий грішник.*

Neque enim Tibi, Deus meus, sed apud Te narro haec generi meo, generi humano, *quantulacumque* ex particula incidere potest in istas meas litteras. (Aug. Conf. II, 3) – *І, звичайно, не Тобі, Боже мій, але розповідаючи це Тобі, розповідаю роду моему, роду людському, яка б не була маленька та частинка, до якої можуть потрапити ці мої сторінки.*

Як зазначав В.В. Виноградов [3, с. 16], за їх допомогою можна передати найрізноманітніші відтінки експресії: співчуття, іронія, зневага, злість, строката й суперечлива гама емоцій і оцінок.

На основі вищезазначеного можна зробити наступні висновки:

Оцінка як лінгвістична категорія – це сукупність різнорівневих мовних одиниць з оцінним значенням, які виражають позитивне чи негативне ставлення мовця до змісту повідомлення, спрямоване на реалізацію певного комунікативно-прагматичного завдання. Мова здатна охоплювати і підпорядковувати вихідним прагматичним установкам комунікації необмежену кількість лексичних одиниць, гранично прагнучи охопити всі сфери життя суспільства. У даній статті ми розглянули морфологічні засоби вираження оцінки серед яких були описані власне морфологічні (категорія ступенів порівняння прикметників та прислівників, елатив – безвідносний ступінь) та морфолого-словотвірні (демінутивні утворення).

Список літератури:

1. A Comprehensive Grammar of the English Language / R. Quirk, S. Greenbaum, G. Leech, J. Svartik. – London: Longman, 2000. – 1779 p.
2. Bartonek A. K problematike latinskoho superlative na-issimus / Bartonek A. // Listy filologicke. – Praha: Nakladatelství ceskoslovenske Akademie ved, 1995. – Bd. 78. – P. 1–11.
3. Виноградов В.В. Основные типы лексических значений слова / В.В. Виноградов // Вопросы языкознания. – М., 1953. – № 5. – С. 3–29.
4. Вихованець І.Р. Теоретична морфологія української мови: Академ. граматики української мови / І. Вихованець, К. Городенська; [за ред. І. Вихованця]. – К.: Унів. вид-во «Пulsари», 2004. – 400 с.
5. Домбровський Р.О. Латинські граматики про демінутивність і демінутиви / Р.О. Домбровський // Іноземна філологія, 1979. – Вип. 55. Питання класичної філології № 27. – С. 32–41.
6. Жижома О. Роль оказіональних прикметників у формуванні поетичного дискурсу / О. Жижома // Лінгвістичні студії: [зб. наук. праць / укл. А. Загнітко (наук. ред.) та ін.]. – Донецьк: ДонНУ, 2009. – Вип. 18 – С. 156–161.
7. Костусяк Н.М. Категорія ступенів порівняння прикметників і прислівників: [монографія] / Н.М. Костусяк. – Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2002. – 219 с.
8. Максимов В.И. Стилистические, оценочные и экспрессивные свойства суффиксов (к постановке вопроса) / В.И. Максимов // Материалы по русско-славянскому языкознанию. – Воронеж: Изд-во Воронежского ун-та, 1969. – Вып. IV. – 110 с.
9. Оссоветский И.А. Стилистические функции некоторых суффиксов имен существительных в русской народной лирической песне / И.А. Оссоветский // Труды Института языкознания АН СССР. 1957. – Т. VII. – С. 466–495.
10. Сазонов А.П. Вариативность и функционирование форм превосходной степени имен прилагательных / А.П. Сазонов // Русское языкознание. – 1988. – Вып. 16. – С. 30–34.
11. Сенів М.Г. Семантичні групи емоційно-оціночної лексики в латинській мові / М.Г. Сенів // Іноземна філологія. – 1982. – Вип. 65. Питання класичної філології № 18 – С. 59–65.
12. Сэпир Э. Градуирование. Семантическое исследование / Э. Сэпир // Новое в зарубежной лингвистике. Лингвистическая прагматика. – М.: Прогресс, 1985. – Вып. XVI. – С. 43–77.

Жигало Н.М.

Национальный университет «Львовская политехника»

**РЕАЛИЗАЦИЯ ОЦЕНКИ НА МОРФОЛОГИЧЕСКОМ УРОВНЕ
В РАННЕХРИСТИАНСКОЙ ЛАТИНОЯЗЫЧЕСКОЙ ПРОЗЕ:
СУФФИКСАЛЬНЫЕ СРЕДСТВА ОЦЕНОЧНОСТИ
(НА МАТЕРИАЛЕ «ИСПОВЕДИ» АВРЕЛИЯ АВГУСТИНА)**

Аннотация

В данной статье определены и описаны средства выражения оценки на морфологическом уровне. Среди морфологических различают собственно морфологические и морфолого-словообразовательные. К морфологическим средствам выражения оценки отнесем категорию степеней сравнения прилагательных и наречий. Проанализированы лексемы, эмоциональное звучание и оценка которых достигается средствами словообразования, среди них и деминутивных образований. Исследованы функциональные особенности деминутивных суффиксов: их способность в зависимости от контекста и интонации выражать уменьшение, измелченность, гипокористичность или выступать носителями обоих значений.

Ключевые слова: оценочная лексика, категория оценки, семантика, суффиксы, елативы, степени сравнения, деминутивы.

Zhygalo N.M.

Lviv Polytechnic National University

**REALISATION OF THE EVALUATIVE VOCABULARY
ON THE MORPHOLOGICAL LEVEL
IN EARLY CHRISTIAN LATIN PROSE LITERATURE: THE SUFFIXES
(BASED ON «THE CONFESSIONS» BY AURELIUS AUGUSTINUS)**

Summary

The article defines and describes means which express evaluation at the morphological level. Among them we distinguish actually morphological and derivation. To morphological means we refer degrees of comparison of adjectives and adverbs. The lexemes emotional sound and evaluation are achieved by means of word formation have been analyzed, among them are diminutives. The functional features of diminutive suffixes have been examined: their ability depending on the context and intonation express decrease, trifle, smallness or act as carriers of both meanings.

Keywords: evaluative vocabulary, category of evaluation, semantics, suffixes, elatives, degrees of comparison, diminutives.